

Antal Zsófia

jogász hallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Az új Btk. időbeli hatálya az egyes általános részi rendelkezések tükrében¹

Debreceni Jogi Műhely, 2017. évi (XIV. évfolyam) 1-2. szám (2017. június 30.)

DOI 10.24169/DJM/2017/1-2/6

1. Bevezetés

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény, vagyis az új Btk. évekig tartó kodifikáció után 2013. július 1-jén lépett hatályba. Nyilvánvaló, hogy egy új törvény, főleg egy új büntetőtörvény hatályba lépése igen sok jogalkalmazási problémát, kérdést vet fel. Számos klasszikus általános részi rendelkezés változatlan maradt, de jellemző, hogy a különös részi tényállások, illetve a szankciórendszer és a büntethetőségi akadályok körében több ízben újítást, változtatást hoz a törvény. Az új törvény időbeli hatálya még éveken keresztül a figyelem középpontjában állhat, hiszen kérdéses, hogy az új törvény hatályba lépése előtt elkövetett, viszont a hatályba lépést követően elbírált bűncselekmények esetében a bíróság melyik normát fogja alkalmazni? Az elkövetéskor hatályos, vagy éppen az új jogszabályt? Ez a kérdés mindenképpen jogértelmezési problémának tekinthető, amely esetlegesen jogszabályi módosítás igényét is vonhatja maga után.²

Jelen kutatás egyik célja olyan büntetőbírói határozatok átvizsgálása, amelyek érintik az új Btk. időbeli hatályának kérdéskörét. A kutatás során a bírói gyakorlat átvizsgálásának kiemelkedő szerepet tulajdonítok. A magyar gyakorlat alakítói a bírók – nyilvánvalóan nem olyan mértékben, mint a commonlaw történelmileg bíró-alkotta³ volta, amely a precedens-jellegnek különösen nagy jelentőséget tanúsított⁴ –, így az értelmezési kérdések tanulmányozása során elengedhetetlennek tartom. Jelen tanulmány másik célja az egyes Általános Részben található új rendelkezések átvizsgálása abból a szempontból, hogy az időbeli hatály vonatkozásában oly jelentős enyhítés vagy éppen súlyosítás halmazában helyezkednek-e el.

2. A hatály

A kérdéskör vizsgálatához indokoltnak, sőt, alapvetőnek tartom a vonatkozó jogszabályok és más jogforrások ismertetését, – ideértve nemcsak a magyar, hanem a nemzetközi jogi dokumentumokat is. Ennek célja, hogy a kutatás teljes képet mutasson a büntetőtörvény hatályának a jogrendszerben való elhelyezkedésére, szerepére, megnyilvánulásaira. A vonatkozó alkotmánybírói határozatok ismertetésére is sor kerül, hiszen azok a gyakorlati alkalmazás egyes szegmenseit világítják meg.

Alapvető nemzetközi kötelessége az államnak, hogy a következő rendelkezéseknek megfelelően alakítsák jogszabályaikat: „*Senkit sem lehet bűnösnek nyilvánítani olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely az elkövetés idején sem a belső, sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény. Ugyanígy nem lehet súlyosabb büntetést kiszabni annál, mint amely a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható volt. Amennyiben a bűncselekmény elkövetése*

¹ Jelen kutatás az EMMI által támogatott Új Nemzeti Kiválósági Program keretében valósul meg.

² Dr. Háger Tamás: *A büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezések mint alapvető alkotmányos, garanciális szabályok.* <http://ujbtk.hu/dr-hager-tamas-a-buntetotorveny-idobeli-hatalyara-vonatkozó-rendelkezesek-mint-alapvető-alkotmányos-garanciális-szabályok/> (Letöltés ideje: 2016. szeptember 6.)

³ Az eredeti szövegben: „*judge-made*”.

⁴ William Wilson: *Criminal Law*. Pearson Education Limited, Harlow, United Kingdom, 2014. 14.

után a törvény enyhébb büntetés alkalmazását rendelte el, ennek előnyeit az elkövető javára érvényesíteni kell.”⁵ Továbbá, „Senkit sem szabad elítélni olyan cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése idején a hazai vagy nemzetközi jog alapján nem volt bűncselekmény. Ugyancsak nem lehet a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható büntetésnél súlyosabb büntetést kiszabni.”⁶

Alaptörvény XVIII. cikke ennek megfelelően kimondja, hogy senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény. A Btk. 2. § (3) bekezdésében rögzített visszaható hatály az új Btk. újítása. Ez a rendelkezés az Alaptörvénnyel összhangban áll. A nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján az új büntető törvényt visszaható hatállyal kell alkalmazni, ha az elkövetés idején a magyar büntető törvény szerint nem volt büntetendő.⁷ Magyarország e nóvum beiktatással nemzetközi kötelezettséget teljesít.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.)⁸ is tartalmaz a hatállyal kapcsolatos rendelkezést. „A felülvizsgálati indítványt [...] a megtámadott határozat meghozatala idején hatályos jogszabályok alapján kell elbírálni. A [...] meghatározott esetekben a felülvizsgálati indítványt az elbírálásakor hatályos jogszabályok alapján lehet elbírálni.”⁹

Egy jogszabály esetében alapvető különbséget jelent az érvényesség és a hatályosság. Az érvényesség elsősorban az alkotmányjog területéhez tartozó kérdés. Akkor érvényes egy norma, ha a jogszabály-kibocsátásra jogosult alkotta, betartották a megfelelő eljárási rendet és megfelelő módon kihirdetésre került. Az Alaptörvény rendelkezése alapján törvényt az Országgyűlés alkothat, annak részletes szabályait pedig a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény határozza meg. A hatályos jogszabály alkalmazható és alkalmazandó. Összefüggésként megállapítható, hogy minden hatályos jogszabály egyben érvényes is, viszont nem minden érvényes jogszabály hatályos is egyben.¹⁰ Ezek azok az esetek, amikor valamely jogszabályt az Országgyűlés érvényesen fogad el, de a hatályba lépésének időpontját csak későbbre datálják. A hatálynak három fő formáját különböztethetjük meg. Első az időbeli hatály, amely a kihirdetés napjához vagy az azt követő meghatározott naphoz kötődik. Második a személyi hatály, amely meghatározza, hogy az adott jogi norma kikre vonatkozik, kik számára határoz meg jogot vagy kötelezettséget. S végül a területi hatály, amely azt határozza meg, hogy hol érvényes a jogszabály. A kutatás során a legfőbb kérdés az új büntető törvénykönyv hatályával kapcsolatosan, hogy a mikor és a hol elkövetett bűncselekményekre kell alkalmazni az új jogszabályt.

Már a korábbi Btk. hatályról rendelkező fejezete is változott (1978. évi IV. törvény [a továbbiakban a „rég” vagy a „korábbi” Btk.] 4. § (1) bekezdés 2. pont és (2) bekezdés) az európai uniós jogharmonizációs követelmények következtében, továbbá létrejött a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény, így a régi Btk. szabályozta a külföldi ítéletek érvényességét (6. §), a többi terület pedig az Nbj. hatálya alá került.¹¹

3. Az időbeli hatály kérdése

Az időbeli hatály jelentése, hogy egy jogszabály – ebben az esetben a büntető törvénykönyv – mely időponttól és mely időpontig alkalmazható. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 2. §-

⁵ Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. törvényerejű rendelet 15. cikk

⁶ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről. 7. cikk.

⁷ Blaskó Béla: i.m. 130.

⁸ Jelen kutatás időpontjában az új büntetőeljárásról szóló törvényjavaslat nem került elfogadásra.

⁹ Be. 423. § (2) bekezdés.

¹⁰ Földvári József: *Magyar büntetőjog általános rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 64. o.

¹¹ Nagy Ferenc: *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005. 23.

ának (1) bekezdése szerint „a bűncselekményt az elkövetése idején hatályban lévő büntető törvény szerint kell elbírálni”, mindezt meghatározott kivételekkel. A kivételeket a (2)-(3) bekezdések adják meg: „ha a cselekmény elbírálásakor hatályban lévő új büntető törvény szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálható el, akkor az új büntető törvényt kell alkalmazni”, illetve „az új büntető törvényt visszaható hatállyal kell alkalmazni a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmény elbírálásakor, ha az az elkövetés idején a magyar büntető törvény szerint nem volt büntetendő”. A nullum crimen sine lege elv a büntetőjog egyik alapelve, amelyből egyértelműen levezethető, hogy nem rendelkezhet visszaható erővel az elbírálást szigorító vagy az új bűncselekményt megállapító büntető jogszabály. Tehát, bűncselekmény csak olyan cselekmény lehet, amelyet a büntető törvény már az elkövetést megelőzően bűncselekménnyé nyilvánított, illetve az elkövetést megelőzően törvényi rendelkezésben kilátásba helyezett büntetésnél súlyosabb alkalmazására nem kerülhet sor. Mindezt a jogállamiság elve követeli meg, így a jogbiztonság, az előreláthatóság, a kiszámíthatóság, melyek a jogállamiságnak elengedhetetlen összetevői.¹²

Földvári József nyomán az a büntetés számít enyhébbnek, amelyik kedvezőbb helyzetet teremt adott esetben az adott elkövető számára.¹³ Megjegyzendő, hogy kizárt az elkövetéskori és az elbíráláskori törvény kombinatív, tehát párhuzamos alkalmazása.¹⁴ Ezt az elvet a bírói gyakorlat következetesen alkalmazza is, számos határozatban megjelenik: „a büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezés nem vezethet az elkövetéskori és az elbíráláskori büntetőtörvény vegyített alkalmazásához. Az elkövetéskori törvény alkalmazása esetén a kiutasítás mellékbüntetés alkalmazási feltételei is aszerint alakulnak, akkor is, ha az elbíráláskori szabályok ebben a tekintetben az elkövetőre nézve kedvezőbbek.”¹⁵

Amennyiben az elbírálás időpontja 2013. július 1. utánra esik, az elkövetés pedig azelőttre, a bíróság köteles az időbeli hatályt vizsgálni. A büntetőbíró az időbeli hatály kérdésében való vizsgálódást mellőzi, s az alkalmazott jogszabályok közül egy sem utal arra, úgy törvénysértően jár el és a kiszabott büntetés is törvénysértővé válik.¹⁶

3.1. Az elkövetés ideje

Az új Btk. általános szabálya, hogy a bűncselekményt az elkövetés idején hatályban lévő törvény szerint kell elbírálni. A főszabály alól két kivételes esetet állapít meg a törvény: az egyik a később hatályba lépett enyhébb szabályozás, a másik pedig a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények esetei. A korábbi Btk.-ban szerepelt az a fordulat, hogy „egyébként az új büntető törvénynek nincs visszaható ereje”¹⁷, az új törvény ezt nem tartalmazza – ennek ellenére az új Btk.-hoz fűzött javaslat indokolása rögzíti az egyéb esetekben megjelenő visszaható hatály elutasítását. Az indokolás szövege szerint „a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elvekből következik, hogy az új bűncselekményt megállapító, illetve az elbírálást szigorító büntető törvénynek nem lehet visszaható ereje.”¹⁸ A büntetőjogi alapelvek megfelelő értelmezése következtében tehát szükségtelenné vált, hogy az új törvényexpressis verbis rögzítse.

Főszabály, hogy a cselekményt az elkövetése idején hatályban lévő törvény szerint kell elbírálni. Busch Béla felhívja rá a figyelmet, hogy a Btk. 2. §-a nem határozza meg az elkövetési idő fogalmát annak ellenére, hogy külföldi példákban ez számos alkalommal megjelenik. A német büntető törvénykönyv 8. §-a határozza meg az elkövetés idejét.¹⁹ Eszerint egy bűncselekmény elkövetésének ideje, amikor a

¹² 11/1992. (III. 5.) AB határozat

¹³ Földvári József: *Büntetőjog Általános rész*, 4. átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2000., 66.

¹⁴ Gellér Balázs: *A büntetőtörvény hatálya*. In: Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész* a 2012. évi C törvény alapján. HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 152. o.

¹⁵ BH 2010. 264.

¹⁶ Bfv.II.659/2016/6.

¹⁷ 1978. évi IV. törvény 2. §.

¹⁸ Busch Béla: *Az új Btk. Általános részének alapfogalmai (hatály, a bűncselekmény, a tettesek és részesei, a társadalomra veszélyesség)*. Jogtudományi Közlöny, 2014. november (11. évfolyam) 497.

¹⁹ § 8. Strafgesetzbuch: *Eine Tat ist zu der Zeit begangen, zu welcher der Täter oder der Teilnehmer gehandelt hat oder im Falle des Unterlassenshättehandeln müssen*. http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_8.html (Letöltés ideje: 2017. május 31.)

bűncselekmény elkövetője vagy részese eljárt/a bűncselekményt elkövette vagy eljárt /elkövette volna. Az elkövetési idő definícióját adja meg e szakasz. Amennyiben a bűncselekményt egynél több személy követi el és így az elkövetéshez részesi cselekmény is kapcsolódik, az az időpont lesz az elkövetés ideje a részesek tekintetében, amikor a bűncselekmény elkövetéséhez kapcsolódik. Erről akkor beszélünk, ha a bűncselekmény elkövetésében való közreműködés a pusztán részvételnél több, tehát felbujtói vagy bűnszegédi magatartásról van szó. Ekkor a részesi cselekmény értékelése a főcselekmény értékelésétől elkülönül. A közvetett tettes esetében ez az alárendelt cselekmény elkövetésétől függ.²⁰

A magyar büntetőjogban számos elméleti és gyakorlati megoldás van ennek meghatározására, azonban az irányadó gyakorlat, hogy „*a természetes vagy törvényi egység esetén a cselekmény elkövetési ideje az utolsó rész-cselekmény megvalósítása, illetve a folyamatos elkövetési magatartás befejezése.*”²¹

A „*viszonylag rövid idő alatt, egy mozzanattal*” megvalósuló bűncselekmények esetében az elkövetési idő megállapítása egyszerű. Nehezebb a helyzet a többmozzanátú immateriális és az állapot-bűncselekmények esetében. Az állapot-bűncselekmények esetében a jogellenes állapot megszűnését kell tekinteni az elkövetés idejének. Eredmény-bűncselekmények vizsgálatakor arra kell figyelemmel lenni, hogy a törvényi tényállásban megfogalmazott eredmény mikor jön létre – ugyanis ezt kell tekinteni az elkövetési időnek.²² A magyar büntetőjogi felfogás alapján az elkövetési magatartás utolsó mozzanata kifejtése határozza meg az elkövetési időt.²³ Azonban számos bűncselekmény esete indokolja a külön értelmezést. Ha a vádlott tényállásba foglalt cselekménye a folytatólágosság egységébe tartozik, annak utolsó rész-cselekménye határozza meg az elkövetés idejét.²⁴

Az elkövetés ideje vizsgálatakor tekintettel kell lenni a bűncselekmény befejezett és bevégzett voltára. A német büntetőjogi irodalom is különbséget tesz a két fogalom között. Befejezett bűncselekmény esetén a törvényi tényállás teljes egészében megvalósul. A bűncselekmény bevégzett, amikor a jogi tárgy elleni támadás megszűnik. A szétválasztás egyik jelentősége az elévülési idő tekintetében ismerhető fel,²⁵ mivel a tartós bűncselekmények és az állapot-bűncselekmények elévülési ideje akkor kezdődik, amikor a jogellenes állapot megszűnt. A bevégezettségtől számítjuk magánindítvány előterjesztésére fennálló időt is.

3.2. Az elkövetőre kedvezőbb büntető törvény

A Btk. 2. § (2) bekezdése szerint visszaható hatállyal kell alkalmazni az elbíráláskor hatályban lévő olyan új büntető törvényt, amely szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, vagy enyhébben bírálendő el. A méltányosság jelenik meg a szabályozás háttérében. A bűncselekmény elbírálásának ideje az az időpont, amikor a jogerős ügydöntő határozatot meghozták. A jogerős elbírálás kizárja azt, hogy a kihirdetést követően hatályba lépő enyhébb törvény alkalmazására kerüljön sor. Amennyiben az enyhébb elbírálást eredményező új törvény az elsőfokú és a másodfokú elbírálás között lép hatályba, az új törvényt kell alkalmazni, ha az enyhébb az elkövetéskorinál vagy megszünteti a büntethetőséget. A Btk. a legenyhébb büntető törvény alkalmazásának elvét nem ismeri el.²⁶

Busch Béla kiemeli, hogy az enyhébben való elbírálás vizsgálatakor ki kell térni az akadályokra vonatkozó rendelkezésekre is. Ennek körében a legfontosabb az elévülés és a magánindítvány jogintézménye. Ennek magyarázata, hogy a büntetés a számos jogkövetkezmény közül csak egy részt jelent, továbbá előfordulhat,

²⁰ Dr. Dr. Kristian Kühl: Strafrechtbuch Kommentar. Verlag C.H. Beck München, München, 2011. 46.

²¹ Gellér Balázs: *A büntető törvény hatálya. In: Büntető jog I. Általános rész* (lektor: Busch Béla). HVG-ORAC Budapest, 2012. 148.

²² Blaskó Béla: *Magyar büntető jog – Általános rész*. Ötödik, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest-Debrecen, 2013. 129.

²³ Blaskó Béla: i.m. 130.

²⁴ Bf.III.431/2016/16..

²⁵ Nagy Ferenc: *Anyagi büntető jog*. Fundamenta Fontium Juris Criminalis – A szegedi büntető jogi iskola tankönyvei. Sorozatszerkesztő: Dr. habil. Karsai Krisztina. Iurisperitus Bt., Szeged, 2014. 35-36.

²⁶ Busch Béla: i.m.

hogy a súlyosabb büntetés ellenére a jogkövetkezmények összessége enyhébb.²⁷

Az, hogy a cselekmény enyhébben bírálendő el, tartalmilag különbözik a cselekmény enyhébben büntetendő voltától.

Továbbra is irányadó a következő megfogalmazás:²⁸ „A büntetőtörvény időbeli hatályának az érvényesülése szempontjából a bűnhalmazatban álló több bűncselekmény esetében elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy az elbírálás időpontjában fennálló újabb büntetőjogi rendelkezés az elkövetéskor valamely bűncselekményként értékelhető magatartást bűncselekményként büntetni rendeli-e; ha az újabb törvényi rendelkezés értelmében az elkövetés időpontjában bűncselekményként megvalósító magatartás már nem büntethető: felmentő, illetőleg az eljárást megszüntető rendelkezés meghozatalának van helye, és csak a fennmaradó bűncselekmény (bűncselekmények) vonatkozásában vizsgálható, hogy a terhelt számára az elkövetéskor vagy az elbíráláskor fennálló törvényi rendelkezés biztosít-e enyhébb elbírálási lehetőséget”.²⁹ Egy friss esetben a bíróság kimondta, hogy „halmazatban álló bűncselekmények esetén a Btk. időbeli hatályára vonatkozó rendelkezések alkalmazása során elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy valamennyi vád tárgyává tett cselekmény az új büntetőtörvény rendelkezései szerint is bűncselekmény-e. Amennyiben van olyan cselekmény, amely már nem az, akkor ennek jogkövetkezményét e cselekményre nézve le kell vonni, és csak a többi bűncselekmény vonatkozásában vizsgálendő, hogy azokra összességében nézve az új rendelkezések enyhébb elbírálást tesznek-e lehetővé.”³⁰ A bűnhalmazat tekintetében tehát a bírói gyakorlat több mint húsz év elteltével is konzekvens.

A bíróság rámutatott, hogy a Btk. időbeli hatályának alkalmazásával kapcsolatban azt kell vizsgálni, hogy a terheltet sújtó jogkövetkezmények egységesen mely időszak alapulvételével kedvezőbbek rá nézve, de a különböző elkövetési időpontokban hatályban levő eltérő anyagi jogi szabályok kombinatív alkalmazása – ugyanabban az ügyben – kizárt.³¹ Bűnhalmazat esetén – amennyiben szintén vegyesen biztosít enyhébb elbírálást a két törvény – a halmazati büntetést összességében kell vizsgálni.³²

Ennek a határozatnak a jelentősége, hogy tisztázza azt az esetet, amikor egyetlen cselekményt érintően egyes szegmenseket érintően elkövetéskori, míg másokat érintően az elbíráláskori törvény jelent enyhébb elbírálást. A két törvény párhuzamos alkalmazása kizárt.

Keretdiszpozíciók esetén az enyhébb elbírálást akkor kell alkalmazni, ha a más jogterülethez tartozó jogszabály a büntetőjogi tényállás részét képezi.³³

Egy esetben a Debreceni Ítéltábla az elbíráláskor hatályos büntetőtörvényt rendelte alkalmazni. Indokolása volt, hogy az elkövetéskor hatályos büntetőtörvény alapján az elkövető kétrendbeli adócsalás büntetettét, az új Btk. alapján viszont egyrendbeli költségvetési csalás büntetettét követte el.³⁴

4. Az új Büntetőtörvénykönyv általános részi rendelkezéseinek néhány jelentős újítása

Az új Btk. Általános részének egyik legjelentősebb változtatása a jogos védelem körében következett be. A megkívánt feltételek – ha a jogtalan támadást személy ellen, éjjel; fegyveresen; felfegyverkezve; csoportosan követik el, illetve az jogtalan behatolás a lakásba: éjjel; fegyveresen; felfegyverkezve; csoportosan, illetve az a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolás – mellett a támadást a védekező élete ellen irányultnak is kell tekinteni.³⁵ Véleményem szerint ez a korábbi szabályozáshoz képest egyértelműen enyhébb feltételeket enged a jogos védelmi helyzet tekintetében.

A jogos védelem e tanulmány szempontjából jelentős változásait követően indokol a végszükséggel

²⁷ Blaskó Béla: i.m. 131.

²⁸ Blaskó Béla: i.m. 130.

²⁹ 1995. 380.

³⁰ Bfv.II.220/2016/2.

³¹ EBH 2003.925

³² Busch Béla: i.m.

³³ 1/1999. számú BJE határozat

³⁴ Bf.II.483/2015/42.

³⁵ 4/2013. számú BJE határozat.

kapcsolatos újításokra is kitérni. Az új Btk. kodifikációja alkalmával nyilvánvalóvá vált, hogy avégszükség újraértelmezése indokolt a védekező személypozíciójának erősítése végett. Az új Btk. felhagyott a végszükség szabályozását illetően a korábbi Btk. megoldásával.³⁶ A végszükség fogalmát a jogalkotó komplex módon szabályozta újra, az eddigi törvények egy megoldását sem kifejezetten alkalmazva.³⁷ Összességében szigorúbb, cizelláltabb megfogalmazást láthatunk legújabb törvényünkben.

A gyermekkor tekintetében több szigorítás is megfigyelhető. Egyrésztől, az új Btk. leszállította a büntethetőség alsó korhatárát, hiszen egyes bűncselekmények miatti büntethetősége már a tizenkettedik életév betöltéséhez kötődik.³⁸ Másrésztől, e bűncselekmények köre az új Btk. módosításával kibővült a terrorcselekménnyel.³⁹ Indokolt e bekezdésnél szót ejteni a fiatalkorúakat érintő egyéb változásokról. Enyhítésnek értékelem, hogy a pénzbüntetés tekintetében megjelent egyfajta korlátozás, ami a napi tételek és az összeg vonatkozásában az általánoshoz képest jóval csekélyebb minimumot és maximumot állapít meg⁴⁰ – a korább törvény ilyenről nem rendelkezett.⁴¹ Szigorítás, hogy a javítóintézeti nevelés felső határa négy évre emelkedett⁴² a korábbi háromról.⁴³ Javítóintézeti nevelés nem rendelhető el azzal szemben, aki az ítélet meghozatalakor huszadik életévét betöltötte⁴⁴, ami enyhébb a korábbi tizenkilenc évben meghatározott szabálynál.⁴⁵ Az új Btk. kibővítette a büntetések az elzárás bevezetésével. Fiatalkorúak esetében az elzárás minimuma és maximuma is enyhébb általános szabályokhoz képest: „*a fiatalkorúval szemben kiszabható elzárás legrövidebb tartama három nap, leghosszabb tartama harminc nap.*”⁴⁶ S habár Nagy Ferenc szerint e büntetés „*valójában szabadságvesztés, és ez által magában hordozza annak stigmatizáló, megbélyegző hatását*”⁴⁷ és fennáll annak a lehetősége, hogy a fiatalkorú nagyobb tudást szerez a bűnelkövetésről.⁴⁸ Tekintve, hogy az elzárást alapvetően a szabadságvesztés kiszabása helyett kívánják alkalmazni⁴⁹, mind az általános, mind a fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás során a korábbiakhoz képest enyhébbnek ítélandó a jelenléte. Tekintettel viszont arra, hogy néhány bűncselekmény esetében a jogalkotó pénzbüntetés helyett elzárással rendel büntetni, szigorítást vehetünk észre.

Szintén nagy jelentősége van az összbüntetésbe foglalás új szabályozásának. A szigorítás három oldalról is megfigyelhető. Egyrésztől, az összbüntetésbe foglalás arra az esetre korlátozódik, ha az elkövető a cselekményeket a legkorábbi ítélet kihirdetését megelőzően követte el. Másrésztől, az összbüntetés tartamának el kell érnie a leghosszabb s a legrövidebb büntetések egyharmad részét. Harmadrésztől pedig, már nincs lehetőség többszörös összbüntetésbe foglalásra.⁵⁰

Súlyosabb szabály, hogy bünszervezetben való elkövetéskor a kétszeresére emelt büntetési tétel maximuma huszonöt évben került meghatározásra.⁵¹

³⁶ Mészáros Ádám Zoltán: *A végszükség szabályozásának alakulása, tekintettel az új Btk.-ra.* Jogelméleti szemle, 2012. 4. sz. 88.

³⁷ Mészáros Ádám Zoltán: *Adalékok a végszükség fogalmához.* In Iustum aequum salutare, 2014. (10. évf.) 4. sz. 113-124. 113.

³⁸ Btk. 16. §.

³⁹ a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2016. évi LXIX. törvény 61. §.

⁴⁰ Btk. 113. §.

⁴¹ 1978. évi IV. törvény 114. §.

⁴² Btk. 120. § (2) bekezdés.

⁴³ 1978. évi IV. törvény 118. § (2) bekezdés.

⁴⁴ Btk. 120. § (1) bekezdés.

⁴⁵ 1978. évi IV. törvény 118. § (6) bekezdés.

⁴⁶ Btk. 111. §.

⁴⁷ Vaskuti András: *Az életkor és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban.* Jogtudományi Közlöny, 70.évf., 4/2015. szám. 181. o.

⁴⁸ Tóth Mihály: *Az új Btk. bölcsőjénél.* Magyar Jog, 2013/9. szám. 533.

⁴⁹ a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény indokolása. A 46. §-hoz fűzött indokolás.

⁵⁰ Czédli Gergő: *Az új összbüntetési szabályok időbeli hatályáról.* <http://ujbtk.hu/dr-czedli-gergo-az-uj-osszbuntetesi-szabalyok-idobeli-hatalyarol/> (Letöltés ideje: 2017. január 24.)

⁵¹ Btk. 91. § (1) bekezdés.

Egy ügyben az alapügyben eljáró bíróságok megindokolták, hogy a büntető törvény időbeli hatályának szabálya alapján az enyhébb elbírálás lehetőségét a (hatályos) Btk. biztosítja. A felülvizsgálat során a Kúria a csalás tekintetében is helytállónak értékelte. Az elkövetés idején ugyanis a cselekmény ugyancsak különösen nagy kárt okozó csalás büntettének minősült, és e bűncselekmény mindkét büntető törvény alapján két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. „A feltételes szabadságra bocsáthatóság tekintetében viszont a terbeli számára kedvezőbb, hogy a Btk. 38. § (2) bekezdés a) pontja alapján a szabadságvesztés kétharmad részének, míg a korábbi Btk. 47. § (2) bekezdés 2. tétele alapján a háromnegyed részének a kitöltése után bocsátható feltételes szabadságra. Az időbeli hatály szempontjából az elsőfokú bíróság ezzel is érvelt, hogy az elkövetés idején az ún. középértékű büntetés-kiszabás szabálya nem létezett, míg a hatályos büntető anyagi jogban már igen. A középértékű büntető törvény időbeli hatályának meghatározása körében nem döntő tényező. Az a rendelkezés, hogy határozott időtartamú szabadságvesztés kiszabása esetén a büntetési tételkeret középértéke az irányadó, nem érintette ugyanis azt a másik rendelkezést, miszerint a bíróságnak a büntetés törvényben írt keretein belül, az egyéniesítés követelményét alapul véve kell kiszabnia a tetterányos büntetést, azaz a középértéktől el lehet térni, s azt is csak jelentős eltérés esetén kell megindokolni. Az elsőfokú bíróság abban is tévedett, hogy a szabadságvesztés törvényi minimumának két hónapról három hónapra növelése a büntető törvény időbeli hatályának megválasztásakor jelentős, a kiszabott szabadságvesztés adott tartama mellett ugyanis ez a jelen ügyben közömbös.”⁵² Egy másik ügyben a bíróság ítéletében viszont azt rögzítette, hogy „az ún. „középértékű” büntetés-kiszabás elvét előíró szabály pedig már az elkövetéskor is hatályban volt, ekként a jogszabályok összevetése során közömbös”.⁵³ Megjegyzendő, hogy a 2010. évi július hó 23. napjával kezdődő hatállyal a büntetés kiszabásakor ismét az ún. középérték vált irányadóvá. Ez nyilvánvalóan szigorúbb megítélést eredményez⁵⁴, s az új Btk. is ezt az elvet követi.

Határozott tartamú szabadságvesztés esetében a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének legkorábbi, törvény erejénél fogva kötelező időpontjára vonatkozó rendelkezés a 2012. évi C. törvény (Btk.) 2. § (1)-(2) bekezdése szerinti elbírálás fogalmába tartozik. Megváltoztatása alapot ad – enyhébb elbírálás címén – a módosító törvény alkalmazására.⁵⁵

Az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása szintén szemléltetést igényel. Egy esetben a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének legkorábbi időpontját - mivel az 1978. évi IV. törvény 33.§ (2) bekezdés c) pontja értelmében el nem évülő bűncselekményről volt szó – az elkövetés idején hatályos előírások szerint legalább harminc évben kellett volna meghatározni. Ez a vádlott esetében nyilvánvalóan hátrányosabb lett volna, mivel ez az időtartam az elbíráláskori szabályozás – a Btk.43.§ (1) bekezdése – értelmében mindössze huszonöt év. Az esetben a határozott ideig terjedő szabadságvesztés kiszabása esetén szintén a feltételes szabadságra bocsátás kedvezőbb lehetőségét kellett szem előtt tartani; így azt, hogy – a Btk.38.§ (2) bekezdés a) pontjában írtak szerint - a visszaesőnek nem tekinthető elkövetővel szemben annak legkorábbi időpontja a büntetés kétharmad részének a kitöltését követő nap.⁵⁶ A szabadságvesztés végrehajtása felfüggesztésének lehetősége a hatályos törvény alapján már nem áll fenn a többszörös visszaesők számára.⁵⁷

Az új Btk. nívója, hogy a kísérlet esetén fennálló maradék-bűncselekményért való felelősség megállapítását akkor írja elő, ha volt szó önkéntes visszalépésről. „Ha az elkövető felhagy az eredetileg tervbe vett bűncselekmény elkövetésével, de a visszalépésig megvalósított cselekménye önmagában is kimeríti valamelyik bűncselekmény törvényi tényállását, maradék-bűncselekményről beszélünk.”⁵⁸ Ezáltal lehetővé válik az alkalmatlan kísérlet elkövetésekor a korlátlan enyhítés, amelyet a korábbi Btk.-hoz képest enyhébb szabályozásnak tekinthetünk.

⁵² Bfv.II.848/2016/7.

⁵³ Bfv.III.256/2016/9.

⁵⁴ Bfv.II.136/2012/7.

⁵⁵ 4/2003 BK vélemény.

⁵⁶ 14.Bf.180/2016/21.

⁵⁷ Btk. 86. § (1) bekezdés a) pont.

⁵⁸ a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény indokolása. 10. §hoz fűzött indokolás, 5. pont.

5. Összegzés

Az időbeli hatály vizsgálatakor alapos jogszabály-értelmezéssel kell szembenézni. Egységes szabályt alkalmazni azokra az esetekre, ahol az elkövetéskor és az elbíráláskor hatályos büntetőtörvény különbözik, lehetetlen, a Btk. minden egyes rendelkezése külön vizsgálendő a jogértelmezés és a gyakorlat szempontjából is. Az új büntetőtörvénykönyvvel szembeni elvárás alapvetően az volt, hogy a korábbi Btk.-nál szigorúbb törvényt alkossanak. Ez az Általános Rész vonatkozásában részben sikerült, hiszen számos rendelkezést összevetve nyilvánvaló, hogy súlyosabb szabályozásról van szó. Párhuzamosan azonban az enyhébb rendelkezések is felfedezhetők. A kutatás második része a különös részi tényállásokra korlátozódik, melynek során az egyes tényállások esnek vizsgálat alá. Ennek indoka, hogy számos bűncselekmény törvényi tényállása változott, illetve újak jelentek meg a korábbi Btk.-hoz képest.

The temporal scope of the new Criminal Code in context of provisions of the General Part – Summary

Act of 2012 on the Criminal Code came into force on the 1st of July 2013 after a long codification period. A new Criminal Code always leads to problems in application of law, therefore, it is quite actual to make an examination on new provisions. Some classic provisions of the General Part remained the same, although the penalty system and some other regulations have been renewed. The temporal scope of the new code will possibly be in focus for years.

The aim of this research is to take an examination on the case law and judicial decisions of Hungarian courts related to temporal scope of the new Criminal Code that is a significant part of this paper. The new Hungarian Criminal Code has been required to be prepared more severe than the former code. The other aim of this research is to revise the new provisions of the General Part resulting in statements about whether these new rules are more severe or more lenient than the Act IV of 1978. For this purpose a close legal interpretation shall be taken into account.

6. Forrásjegyzék

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. törvényerejű rendelet 15. cikk

BELOVICS Ervin-NAGY Ferenc-TÓTH Mihály: *A magyar büntetőjog általános része*, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008.

BLASKÓ Béla: *Magyar büntetőjog – Általános rész*. Ötödik, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest-Debrecen, 2013.

BUSCH Béla: *Az új Btk. Általános részének alapgazdai (hatály, a bűncselekmény, a tettesek és részesek, a társadalomra veszélyesség)*. Jogtudományi Közlöny, 2014. november (11. évfolyam) 495-504.

Büntető törvénykönyv 2012 – Kiegészítve jogegységi határozatokkal és a bírói gyakorlattal. Szerk. Dr. KADLÓT Erzsébet – Dr. GAÁL J. Krisztián. Novissima Kiadó, Budapest, 2012.

CZÉDLI Gergő: *Az új összbüntetési szabályok időbeli hatályáról*. <http://ujbtk.hu/dr-czedli-gergo-az-uj-osszbuntetesi-szabalyok-idobeli-hatalyarol/> (Letöltés ideje: 2017. január 24.)

CZIFRA Ágnes (szerk.): *Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások*. Második, aktualizált kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016.

FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog - általános rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.

FÖLDVÁRI József: *Büntetőjog Általános rész*, 4. átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2000.

GELLÉR Balázs: *A büntetőtörvény hatálya*. In: Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész a 2012. évi C törvény alapján*. HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.,

Budapest, 2012. 152. o.

GELLÉR Balázs: *A büntetőtörvény hatálya*. In: Büntetőjog I. Általános rész (lektor: Busch Béla). HVG-ORAC Budapest, 2012. 148.

HÁGER Tamás: *A büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezések mint alapvető alkotmányos, garanciális szabályok*. <http://ujbtk.hu/dr-hager-tamas-a-buntetotorveny-idobeli-hatalyara-vonatkozó-rendelkezesek-mint-alapvető-alkotmányos-garanciális-szabályok/> (Letöltés ideje: 2016. szeptember 6.)

Dr. Dr. Kristian KÜHL: *Strafgesetzbuch Kommentar*. Verlag C.H. Beck München, München, 2011. 46.

MÉSZÁROS Ádám Zoltán: *A végszükség szabályozásának alakulása, tekintettel az új Btk.-ra. Jogelméleti szemle*, 2012. 4. sz. 88-96.

MÉSZÁROS Ádám Zoltán: *Adalékok a végszükség fogalmához*. In *Iustum aequum salutare*, 2014. (10. évf.) 4. sz. 113-124. 113.

NAGY Ferenc: *Anyagi büntetőjog*. Fundamenta Fontium Juris Criminalis – A szegedi büntetőjogi iskola tankönyvei. Sorozatszerkesztő: Dr. habil. Karsai Krisztina. Iurisperitus Bt., Szeged, 2014. 35-36..

NAGY Ferenc: *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005. 23.

§ 8. Strafgesetzbuch: Eine Tat ist zu der Zeit begangen, zu welcher der Täter oder der Teilnehmer gehandelt hat oder im Falle des Unterlassens hätte handeln müssen. http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_8.html (Letöltés ideje: 2017. május 31.)

TÓTHMihály: *Az új Btk. bölcsőjénél*. In: Magyar Jog, 2013/9. szám. 525-534.

VASKUTI András: *Az életkor és a fiatalok számára vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban*. In: Jogtudományi Közöny, 70.évf., 4/2015. szám. 181. o.

William WILSON: *Criminal Law*. Pearson Education Limited, Harlow, United Kingdom, 2014. 14.

a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény indokolása. A 46. §-hoz fűzött indokolás.

1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről. 7. cikk.

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

11/1992. (III. 5.) AB határozat

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

4/2003 BK vélemény

2016. évi LXIX. törvény a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról

1/1999. számú BJE határozat

4/2013. számú BJE határozat

BH 2010. 264.

Bfv.II.659/2016/6.

Bf.III.431/2016/16.

BH. 1995. 380.

Bfv.II.220/2016/2.

EBH 2003.925.

Bf.II.483/2015/42.

Debreceni Jogi Műhely 2017. (XIV.) 1-2.
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen
(University of Debrecen, Faculty of Law, Debrecen)
DOI 10.24169/DJM/2017/1-2/6

Bfv.II.848/2016/7.

Bfv.III.256/2016/9.

Bf.II.136/2012/7.

14.Bf.180/2016/21.